

SKJUTSHÅLLNING OCH GÄSTGIVERI.

Handelsfärder och körslor ha behandlats i frågelistan 11. Vägarna avses bli föremål för särskild frågelista.

1. Skjuts (skoss, skuss, skyss)? Giv exempel på ordet i den riksspråkliga betydelsen! Kan skjuts ha annan betydelse än den riksspråkliga: 'skjutskarl', 'åkdon', 'forkörning', fraka skjutsen 'en bra stund'.

Giv exempel på mera ovanliga sammansättningar med skjuts: långskjut 'transportskjuts under äldre krigstider', massaskjuts 'skjutsning av båtsmän till och från deras tjänstgöring i Karlskrona', suggskjuts 'lass med svin', trollskjuts 'övernaturlig skjuts av farande folk', skjutsbänk 'kuskbock', skjutslass 'forlass'.

Finnas andra beteckningar för 'skjuts'? Ex.: äcka (postäcka 'skjuts för att hämta eller föra brev'), ök (helök 'skjuts med två dragare').

2. Skjutsa (skossa, skussa, skyssa)? Styr ordet dativ? Kan det ha annan betydelse än i riksspråket: 'glida' (han slant och skjutsade ned i sjön)? 'köra foror'? 'åka' (får jag skjutsa hos dig)?

Skjutsning (skjutsing): finns ordet i målet? Vad betyder det: 'skjuts'? 'göromålet att skjutsa'?

3. Anför målets olika beteckningar för 'den person, som skjutsar': skjutsbonde, skjutskarl, skjutsare, skutsnare, akukarl; skjutspojke, skjutshele!

Förekom det, att kvinnor skjutsade?

4. Anför målets olika beteckningar för 'det vid skjutsning använda fordonet': skjutskärra, dultadkärra, lättskjuts, skjutsskrinda; skjutssläde, ressläde; droska, sturvagn!

Beskriv de sommar- och vinterfordon, som inom socknen användes för skjutsning av ämbetsmän eller resande! Angiv, huruvida andra slags åkdon i grannsocknarna användes för samma ändamål! Finnas några minnen av, att resande använt egna fordon? Återvände skjutskarlen i så fall ridande till den gästgivargård, från vilken häst lejts?

Skjutshäst? Gästgivarhäst?

5. Vad minns man i bygden om skjutsväsendet före entreprenadsystemets införande år 1878?

Skjutsrättare? Rättarlag?

Reserv (hela Dimbo församling var reserv), reservskjuts, reservrote, reservlag, äckelag?

Håll (ligga i håll, vara i håll, ligga på håll)? Hållskjuts? Hållkarl? Hållvecka? Angiv tider och platser för hållskjutsskyldighetens utgörande! Hur beräknades denna skyldighet (ex.: På två örsland hade vi tio håll på året)? Fanns på gästgivargården särskilt rum eller särskild stuga för hållkarlarna? Funnos hållstugor på andra ställen utmed vägen? Giv exempel på besvär, som hållskjutsen förde med sig (såsom avbrytande av myrslåttern, flera mil från bygden)!

6. Beteckningar för 'uppbåda hästar till skjutsning' (om gästgivare): båda? Användes härvid budkavle (skjutsbräcka)? hållsticka? klubba?

7. Beteckningar för 'förbud (vid skjutsning)': förbåd, forebu?

för 'förbudsedel'?

8. Skjutspenningar? Väntpenningar?

Finnas några minnen av skjutsersättningens storlek för hundra år sedan eller tidigare? Ex.: Vid 1800-talets början voro skjutspenningarna 8 skillingar riksgäld för milen och ökades då till 24 skilling.

9. Finnas några minnen rörande båtskjuts (skjutsbåt) eller rid-skjuts?

10. Beteckningar för 'ställe, där man får komma in över natten, nattkvarter, tak över huvudet': husly, hustak, husvara, invärn, kvarterställe? för 'komma in någonstans, få kvarter': komma inunder, komma inåter, låna hus? för 'övernatta': natta, nattas?

11. Beteckningar för 'hysa, härbärgera': husa, husera, husbärga, husbärgera? Styr målets hithörande ord dativ?

12. Gästgivare (gästgevare, gästgävare)? Andra beteckningar för 'gästgivare': härbärgare, krögare, tavernare, värdshusare?

13. Gästgivargård? Användes detta ord i målet?

Andra beteckningar för 'gästgivargård': gästgiveri, tavern, taverneshus, värdshus?

Beteckningar för 'resanderum': resrum?

14. Vilka gästgivargårdar funnos i trakten? Finnas några minnen rörande deras forna inredning? I 1649 års gästgiveriordning var föreskrivet, att "i gästgivargård skulle finnas en våning för adel, en för annat hederligt folk och en för gement sällskap". Finnas några minnen av dylik klasskillnad på gästgivargårdarna?

15. Berätta mera egendomliga drag ur det forna livet på gästgivargårdarna!

Ex.: Det låg två gästgivargårdar vid Munkesten förr. De två gårdarna höllo midsommar vartannat år var. Det var huvudinkomsten då.

16. Krog (kro, kru)? Hur heter bestämd form av ordet?

Avsågs i målet med krog ett vilställe vid vägen, en avdelning av gästgivargården eller ett utskänkningsställe i stad eller köping? Finns något minne av krog vid kyrkan? av att någon präst höll sådan krog?

Giv ex. på från riksspråket avvikande sammansättningar med krog: krogeför 'som har så mycket pengar, att han kan besöka krogen' (det är inte lönt att fara till staden, när en inte är krogeför)!

17. Krögare (krögare): finns ordet i målet?

Andra beteckningar för 'krögare': kruman?

Krogkvinna? Krogarflicka? Krogarfolk?

18. Andra beteckningar för 'krog (mindre vilställe vid väg, där förfriskningar kunde erhållas)': betarskede, vila?

19. Vilka forna krogar (vilställen) äro kända från trakten? Anför alla i målet kända namn på krogar (vilställen)! Ex.: Futten, Fåfången, Lilla Helvetet, Nykrog, Säsvilan.

20. Berätta om de i bygden kända forna krogarnas inredning! Ex.: Litet ovanom golvet fanns en lave eller brits av bräden (Finland). Inskriften på skylten lydde: "I dag för pengar, i morgon för intet". (Västergötland)

Hur var det ordnat med stallrum vid krogen?

21. Berätta något eller några drag ur livet på de forna krogarna! Ex. Då Åsenborna hade fått ut pengar för arbete, tågade de till krogen "Klubben" i Älvdalens kyrkby och sjöngo på Oxbergsmarschens melodi: "Då jag går till krogen, tar jag långa, långa steg. Då jag går till krogen, tar jag långa steg". (Dalarna). Lisamor hade brännvinskrog i Indor. Det kallades mest "hem i Lisa". De borgade ofta hos henne. Hon hade alla bomärken inristade på insidan av skåpdörren, och för varje jungfru brännvin, som togs ut, ritade hon ett streck med rödkrita under bomärket för den, som borgade. Somliga av dem, som voro på väg till hembodarna med utsädeskorn, söpo upp alltihop hos Lisamor. (Våmhus, Dalarna.)

22. Finns möjligen något minne av vid vägen uppfört härbärke utan fastboende folk och utan utskänkning: själstuga, åkstuga?

23. Finnas några minnen av i gårdarna befintliga gästrum för resande: härbärke, nattstuga? Användes klubba eller dylikt för att utmärka, vilken gård som var i tur att ta emot resande? Finns något minne av att prästen ansågs skyldig ta emot främlingar?

24. Finnas några minnen av de forna bondkvarteren i städer och köpingar? Ex.: Då forkarlarna från Älvdalen kommo till Rörås, togo de in hos madam Lek, d.v.s. firman Leigh & Co. Madam Lek höll också krog. (Dalarna.)

25. Post? Redogör för ordets olika betydelser: 'postfordrade brev m.m.', 'poststation'!

Finnas några minnen rörande postväsendet före år 1870, då posthemmansskjutsen indrogs? Posthemman, postbonde, postklubba, postskjuts (postäcka), posthäst, posthorn ('visor?); postiljon (postman), diligens?